

Rzadkowska, Ewa

Sprawozdanie z działalności TNW :
Sprawozdania z działalności Wydziałów
TNW : Wydział I językoznawstwa i
historii literatury : Streszczenia :
Encyklopedia Diderota w świetle
najnowszych badań

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 48, 93-94

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tezą referatu jest istnienie potrzeby poszerzenia zakresu kultury języka (wraz z propozycją nazywania jej w tym poszerzonym zakresie kulturą słowa). Autorka zwraca uwagę na związek kultury języka z problematyką współczesnej antropologii kulturowej. Dla kultury języka ważne jest przekształcenie tzw. wzorów ukrytych zachowań ludzkich we wzory otwarte, tj. świadomie stosowane. Dla szerzej rozumianej kultury słowa ważne jest również pojęcie tzw. potocznych teorii języka (w tym przede wszystkim potocznych teorii podstawowych aktów mowy, takich jak stwierdzenia, prośby, rozkazy itd) i zdawanie sobie sprawy z postulatów, jakie stawiają sobie wzajemnie partnerzy aktów komunikacji. Ten zespół zagadnień został już włączony do zakresu zainteresowań pragmatyki lingwistycznej dzięki pracom J. Austina i H.P. Grice'a. Powinna go obejmować również kultura słowa — rozumiana nie tylko jako kultura kodu językowego i nie tylko jako kultura tekstu — wytworu, ale jako kultura pełnego aktu komunikacji, uwzględniająca oczekiwania odbiorców i nadawców, które oni łączą z interakcjami językowymi. W polu jej zainteresowań muszą się wówczas znaleźć, poza poprawnością i sprawnością językową, dbałością o wypowiedzi jasne i ekonomiczne, także wymagania szczerości i grzeczności, formułowane przez pragmatykę lingwistyczną, postulaty silnego związku z rodzimą tradycją językową oraz estetyki wypowiedzi.

Ten ostatni postulat łączy się z traktowaniem języka jako autotelicznego wytworu kultury symbolicznej, na równi ze sztuką, nie zaś jedynie jako narzędzia porozumienia, którego najistotniejszym walorem miałyby być — w myśl strukturalistycznej teorii kultury języka — wystarczalność i ekonomiczność systemu językowego.

Ewa Rządowska

ENCYKLOPEDIA DIDEROTA W ŚWIETLE NAJNOWSZYCH BADAŃ

Tematem referatu jest przedstawienie kilku tylko najnowszych kierunków badań nad *Encyklopedią* Diderota, gdyż wzmożone w ostatnich latach zainteresowanie uczonych francuskich, amerykańskich, angielskich, szwajcarskich i innych tą problematyką nie pozwala na skrótowe zarysowanie całości. Prace te wiążą się ściśle z nowym podejściem do Diderota, naczelnego redaktora i właściwego twórcy *Encyklopedii*, którego dwóchsetną rocznicę śmierci (1984) uczczono od dawna przygotowywanymi wydaniem jego *Dzieł wszystkich* (R. Lewinter, G. Soboul i monumentalne, jeszcze nieskończone tzw. *Edition nationale*).

Referat ukazuje, oprócz bardzo zwięzłej informacji o bibliografii, dwa zagadnienia wciąż wzbudzającego spory i przynoszące nowe odkrycia — podejście leksykografów i językoznawców do wielkiego dykcyonarza oraz określenie tzw. „programów” *Encyklopedii* z góry założonych lub powstających w miarę drukowania tekstu, jako odpowiedź na zamówienie społeczne lub konieczność ciągłego doganiania nauki. W pierwszej kwestii wypuklona została dyskusja nad różnicą między słownikami i encyklopediami, w której zabierali głos tacy uczeni, jak G. Matore, L. Febvre, S. Auroux i wielu innych. Stanowisko semantyków, dostrzegające w *Encyklopedii* zupełnie nowy rodzaj dyskursu o świecie, wydaje się ciekawie i inspirujące. Z licznych „programów”, dotyczących zwłaszcza, pod różnymi mylącymi hasłami, spraw aktualnych francuskich i ogólnoludzkich, referat uwzględnił przede wszystkim tzw. *geographie*, opracowaną niezmiernie pomysłowo przez Kawalera de Jaucourt, a zbadaną przez M. Morrisa i R. Schwoba. Pozwala to także znaleźć nowe ujęcie poloników w *Encyklopedii*. Referat zamyka się przypomnieniem znaczenia monumentalnej monografii R. Darntona (*L'aventure de l'Encyclopédie, un best-seller au siècle des Lumières, 1778—1788*).

Hanna Popowska-Taborska

STOSOWANE PRZEZ JEZYKOZNAWCÓW METODY WNISKOWAŃ
NA TEMAT KULTURY DAWNYCH SŁOWIAN

W referacie zostały omówione i poparte językową egzemplifikacją:

1. Wnioskowanie na temat kultury materialnej i duchowej Prасłowian na podstawie utraty bądź zachowania nazw indoeuropejskich (A. Meillet);
2. Wnioskowanie na temat rozwoju określonej dziedziny kultury Słowian na podstawie bogactwa i jednolitości rodzimego słownictwa (O.N. Trubačew, W. Sędzik, K. Moszyński);
3. Wnioskowanie na podstawie braku określonych nazw w językach słowiańskich o braku konkretnych wytworów kultury (S. Urbańczyk, K. Moszyński, M. Vasmer);
4. Wnioskowanie na temat rozwoju określonej dziedziny kultury na podstawie wpływów danej nomenklatury na ludy sąsiednie (K. Moszyński);
5. Wnioskowanie na temat niektórych faktów kulturowych na podstawie słowiańskich nazw miejscowych (M. Vasmer, S. Rospond);
6. Wnioskowanie o przejawach kulturowych na podstawie słowiańskiej frazeologii (N.L. Tolstoj);
7. Wnioskowanie na podstawie tzw. rekonstrukcji prasłowiańskiego tekstu (W.N. Toporow, W.W. Iwanow);